

УДК 331.1

М.І.Рудакевич – докт. наук держ.упр.; проф.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МЕНЕДЖМЕНТ ЗНАНЬ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩОЇ ШКОЛИ

M.I.Rudakevych - Dr.; Prof.

KNOWLEDGE MANAGEMENT IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF HIGHER INSTITUTES OF LEARNIN

Упродовж останніх десятиріч все частіше зустрічаємося з термінами «постіндустріальне суспільство», «економіка знань», «інформаційно-інноваційна економіка» тощо, які свідчать про зміну ролі «знання» в сучасному постіндустріальному суспільстві, етапами якого є «інформаційне» суспільство та «суспільство знань». Ця термінологія виникла з концепції тристадійної трансформації людського суспільства, згідно якої на третій (нинішній) стадії роль людини у виробництві, завдяки особистим знанням, принципово змінюється: вона стає основною цінністю організації, її конкурентною перевагою (Д.Белл).

Економіка знань потребує працівника з гнучким інтелектом, готового у короткий термін перенавчатися, щоб творити; «знання» набувають якості економічної категорії, а процес освіти (освоєння і творення нових знань) стає однією з основних «технологій життя людини», формування її творчої особистості. Потреба в управлінні цим процесом обумовила становлення менеджменту знань. Базовим положенням менеджменту знань є визнання того, що критичною умовою розвитку економіки знань є людина, а інформація та її знання, інтелектуальний капітал і професійна компетентність кадрів – є основними структурними елементами конкурентоспроможності організації.

Для України знання, як і їх творець та носій – людина, ще не стали реальною цінністю, та й до постіндустріального суспільства нам, можливо, далеко. Проте, процеси глобалізації, міждержавна кооперація, світові ринки – це вже для українських підприємств реальність, як і перші кроки на шляху творення «організацій, що навчаються».

2. Бурхливий ріст об'єму інформації обумовив зміну сенсу понять «знання», «інформація», «дані». Інформація є родовим поняттям для даних і знань, які розрізняються рівнем її структурованості та осмислення. Знання – це інформація, освоєна і присвоєна людиною; вона не існує поза її свідомістю. У цьому сенсі компетентність працівника (суб'єктивні умови виконання професійної діяльності) має такі аспекти: знання, їх сенс (мотивація), навички і вміння. Оскільки знання - результат обробки інформації суб'єктивною свідомістю, то правильно говорити про персоніфіковане знання. Знання “не можна знайти” в книжках; там можна знайти лише інформацію (П. Друкер).

3. Функціональна сутність менеджменту знань полягає в управлінні знаннями та формуванні інноваційної культури організації, яка сприяє навчанню та інноваціям. Завдання і методи менеджменту знань розглядаються у контексті двох основних підходів: інформаційний (передбачає створення інформаційних систем, які здатні зберігати, обробляти великі масиви даних, перетворюючи їх в інформацію, а потім у знання) та персоніфікований (орієнтований, насамперед, на виявлення, збереження та ефективне використання знань співробітників, особливо неявних, прихованих). Ці та інші процеси й терміни менеджменту знань (інтелектуальні активи, інтелектуальний капітал тощо) об'єднує поняття “організація, що навчається”. Їх комбінація забезпечує навчання, вивчення і впровадження кращого досвіду, поширення та розвиток інновацій тощо. Суттєвим елементом організації, що навчається є рефлексія.

Базовою функцією менеджменту знань є управління знаннями (сукупність процесів і технологій для виявлення, творення, поширення, обробки, збереження і використання знань). У менеджменті знань використовується така класифікація знань:

- формальні знання («знаю, що...») – декларативне “знання”;
- прикладна майстерність («знаю, як») – процедурне знання
- системне розуміння («знаю, чому») – причинно-наслідкове знання;
- особистісна мотивація творчості – смислове знання;
- знання умов: знаю, коли, де, з ким; знаю потрібний момент.

Тобто, основними критеріями знань виступають: рівень їх усвідомлення та свідоме застосування.

4. Процес формування цілісної системи менеджменту знань в освітньому процесі вищої школи здійснюється в контексті менеджменту якості. Менеджмент знань, організує і впорядковує процес управління якістю освіти. Це цілеспрямована організація освітнього процесу на основі принципів загального менеджменту якості, яка спрямована на створення умов для формування соціально-особистісної та професійної компетентностей випускників, що гарантують їх конкурентоспроможність на ринку праці. Саме такою є місія вищої школи: формування творчої особистості та професійна підготовка кадрів. Студент, освоюючи і присвоюючи інформацію, освоює сукупність теоретико-методологічних, загальнотеоретичних і прикладних професійних знань, умінь і навичок.

5. Особливість знання, яка полягає в його невіддільності від носія (викладач, студент) – обумовлює основні вимоги до організації освітнього процесу у вузі:

- навчання та інновації - атрибути організаційної культури сучасного вузу за рахунок акценту на саморозвитку, самоосвіти та самовдосконаленні його суб'єктів;
- студент – суб'єкт власного навчально-освітнього процесу;
- системний, мультидисциплінарний підхід до освітнього процесу як S↔взаємодії;
- процесний підхід до педагогічної системи на засадах теорії пізнання, психології особистості, діяльності, спілкування, пізнавальних процесів, соціальної психології;

З огляду на означені підстави, освітній процес доцільно розглядати в контексті концепції «життєвого циклу знання». Він включає: розробку моделі фахівця, визначення кола необхідної інформації щодо змісту спеціальності, її відбір із потоку інформації, оцінка корисності; збереження і кодування; поширення; застосування для виконання практичних завдань, вирішення проблем, прийняття рішень, пошук нових ідей та навчання; «творення» нових знань із використанням різних методів; «комерціалізація» на основі інтелектуального капіталу (потенціалу) – творення нових продуктів або послуг, які можуть бути реалізовані на ринку (індивідуальні творчі завдання, курсові, дипломні, магістерські роботи тощо). Такий підхід дозволить раціоналізувати навчання студента, сприяти освоєнню ним процесів творення нових знань та формуванню творчого, інноваційного типу фахівця у взаємодії вузу і виробництва. Його базовою умовою є розвиток та інтеграція в державі трьох елементів: «трикутника знань» (освіта, наукові дослідження, інновації), масштабне інвестування в розвиток людського ресурсу, підтримка процесів модернізації системи освіти.

Менеджмент знань, таким чином, забезпечить освітній процес в університеті як відкриття та творення нових знань за рахунок інтеграції фундаментальної науки, навчального процесу і виробництва, а також використання інформаційного ресурсу сучасного суспільства та міжнародного досвіду. Призначення викладача в такому процесі – бути партнером студента в усвідомленні життєвого циклу знання, а також розумінні й «співпереживанні» процесу його самотворення як особистості та фахівця.